

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Пројекат финансира
Европска унија

СИСТЕМ БИЉНИХ ПАСОША У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

У Европској унији концепт биљног пасош уведен је пре двадесетак година. Суштински, биљни пасош јесте службена гаранција да биље, биљни производи и други предмети испуњавају одредбе прописа ЕУ о здрављу биља.

Идеја о релативно униформној ознаци, која би пратила регистровано биље, биљне производе и друге предмете, показала се као успешна. Биљни пасоши су значајно допринели слободној трговини и кретању робе у оквиру јединственог тржишта. Уз то, биљни пасоши су свакако допринели и заштити здравља биља широм ЕУ. Многе потенцијалне епидемије и ширења различитих штетних организама спречени су због следљивости коју обезбеђују биљни пасоши.

Од краја 2019. године, у ЕУ су ступила на снагу нова правила о здрављу биља. Главни законски оквир којим су прописана та правила јесте нова Уредба (ЕУ) бр. 2016/2031 Европског парламента и Савета од 26. 10. 2016. године о заштитним мерама против организама штетних за биље, којом се усвајају измене Уредби (ЕУ) бр. 228/2013, (ЕУ) бр. 652/2014 и (ЕУ) бр. 1143/2014 Европског парламента и Савета и којом се повлаче Директиве Савета 69/464/ЕЕС, 74/647/ЕЕС, 93/85/ЕЕС, 98/57/ЕС, 2000/29/ЕС, 2006/91/ЕС и 2007/33/ЕС. Суштински, ова Уредба представља нови „Закон о здрављу биља“ у ЕУ. Уредбу би требало посматрати као корак напред у обезбеђењу здравља биља унутар ЕУ. У обзир је узето двадесет година искуства са претходним режимом заштите здравља биља у ЕУ, прописаним Директивом 2000/29/ЕС. Сада је потребно да се тај режим унапреди, пречисти, побољша и учини ефикаснијим.

У поређењу са претходном Директивом 2000/29/ЕС, прва разлика у актуелним прописима лежи у чињеници да је сада режим заштите здравља биља у ЕУ регулисан Уредбом, а не више Директивом. Као законодавни акт, Уредба је у потпуности обавезујућа и директно примењива у свим државама чланицама. Сада су правила међусобно много боље усклађена и једнообразно примењива на целој територији ЕУ.

Шта је ново?

У основи, сам оквирни концепт биљних пасоша остао је исти као и у претходном режиму заштите здравља биља у ЕУ. Међутим, уведене су одређене врло значајне измене:

Биље, биљни производи и други предмети за које је обавезан биљни пасош за кретање у оквиру ЕУ сада су промењени. Листа је проширена, а најважнији додатак листи је сав садни материјал.

Промењени су захтеви који се односе на фитосанитарни статус биља, биљних производа и других предмета за које је издат биљни пасош. Измењена је листа регулисаних штетних организама, као и њихови статуси. Уведене су категорије карантинских штетних организама и некарантинских штетних организама (RNQP).

Биљни пасош издаје овлашћени субјекат, под надзором надлежног органа. Иако постоји могућност да надлежни орган издаје биљни пасош, као и посебни случајеви у којима је то обавезно, главна одговорност за издавање биљних пасоша пренесена је на овлашћене субјекте.

Да би субјекат био овлашћен за издавање биљних пасоша, он мора да докаже своју стручност. Субјекти треба да докажу своје знање о штетним организмима, визуелним прегледима и мерама за контролу штетних организама.

Садржај и образац биљног пасоша сада је униформан у целој ЕУ. Прописани су обавезни елементи који се морају наћи на биљним пасошима.

Дефиниција биљног пасоша

Биљни пасош јесте службена ознака за кретање биља, биљних производа и других предмета на територији Европске уније и, тамо где је то применљиво, и унутар заштићених подручја.

Шта гарантује биљни пасош?

Ако је издат биљни пасош, потврђује да су то биље, биљни производи и други предмети:

- (а) слободни од присуства карантинских штетних организама ЕУ или штетних организама који нису наведени као карантински штетни организми ЕУ, али за које је процењено да представљају непосредну опасност по територију ЕУ и који подлежу службеним мерама које је усвојила Комисија;
- (в) усаглашени са захтевима у погледу RNQP организама за конкретно семе или саднице;
- (г) усаглашени са захтевима за уношење на, или кретање унутар територије Европске уније;
- (д) тамо где је то применљиво, усаглашени са мерама за искорењивање или спречавање ширења штетних организама унутар територије ЕУ;

Слични услови примењују се посебно и на заштићена подручја.

Које биље мора да има биљни пасош?

Списак биља, биљних производа и других предмета за које је обавезан биљни пасош дефинише се на основу процене ризика. Биље, биљни производи и други предмети се регулишу на основу оцене њиховог потенцијала за преношење штетних организама. Биље, биљни производи и други предмети за које је обавезан биљни пасош су следећи:

- сав садни материјал, осим семена;
- Биље, осим плодова и семена биљака *Choisya* Kunth, *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf., и њихових хибрида, *Casimiroa* La Llave, *Clausena* Burm. f., *Murraya* J. Koenig ex L., *Vepris* Comm., *Zanthoxylum* L. и *Vitis* L.;
- Плодови биљака *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf. и њихових хибрида;
- Дрво, у случају да:
 - (а) се сматра биљним производом у смислу чл. 2. тач. 2. Уредбе (ЕУ) 2016/2031;
 - (б) је добијено у потпуности или делимично од биљака *Juglans* L., *Platanus* L. и *Pterocarya* L., укључујући и дрво које није задржало своју природну заобљену површину;
 - (в) потпада под ЦН шифре 4401 12 00, 4401 22 00, 4401 40 90, ex 4403 12 00, ex 4403 99 00, ex 4404 20 00, ex 4407 99; укључујући и дрво које није задржало своју природну заобљену површину;
- Семе, у случају да се његово кретање изводи у складу са применом „Директива о стављању у промет“, за које су наведени специфични RNQP организми следећих биљних врста: *Allium cepa* L., *Allium porrum* L., *Capsicum annuum* L., *Phaseolus coccineus* L., *Phaseolus vulgaris* L., *Pisum sativum* L., *Solanum lycopersicum* L., *Vicia faba* L., *Solanum tuberosum* L., *Medicago sativa* L., *Brassica napus* L., *Brassica rapa* L., *Glycine max* (L.) Merrill, *Helianthus annuus* L., *Linum usitatissimum* L., *Sinapis alba* L., *Oryza sativa* L., *Prunus avium* L., *Prunus armeniaca* L., *Prunus cerasus* L., *Prunus domestica* L., *Prunus dulcis* (Mill.) D. A. Webb, *Prunus persica* (L.) Batsch и *Prunus salicina* Lindley.

Дефинисани су изузеци од обавезе издавања биљног пасоша. Биљни пасош није потребан за биље, биљне производе и друге предмете који се достављају директно крајњем кориснику. Овај изузетак се не примењује на заштићена подручја, као и на продају на даљину.

Садржај и формат биљних пасоша

У новом режиму заштите здравља биља, садржај и формат биљних пасоша је прописан правилима и униформан је. Обавезно је пет

главних елемената:

(а) речи „биљни пасош“ у горњем десном углу, на једном од званичних језика Уније и на енглеском, уколико је реч о различитом језику, раздвојене косом цртом;

(б) застава Европске уније у горњем левом углу, одштампана у боји или у црно-белој техници;

(в) слово „А“ које следи ботаничко име биљних врста или таксона о којима је реч, у случају биља и биљних производа, односно, где је то одговарајуће, име предмета о коме је реч и, опционо, назив сорте;

(г) слово „Б“ које следи двословна шифра државе чланице у којој је регистрован овлашћени субјекат који издаје биљни пасош, затим цртица и регистрациони број овлашћеног субјекта који издаје биљни пасош или коме је надлежни орган издао биљни пасош;

(д) слово „Ц“ које следи шифра следљивости биља, биљних производа или других предмета о којима је реч;

(ђ) слово „Д“, које следи, тамо где је то применљиво, име треће земље порекла или двословна шифра државе чланице која је земља порекла.

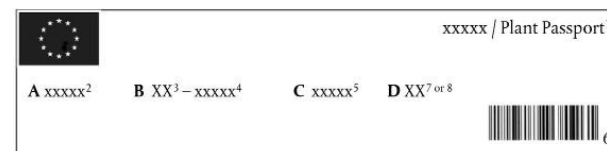
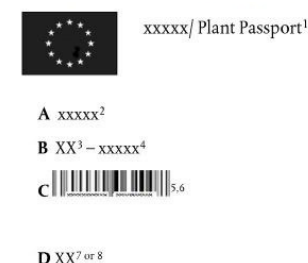
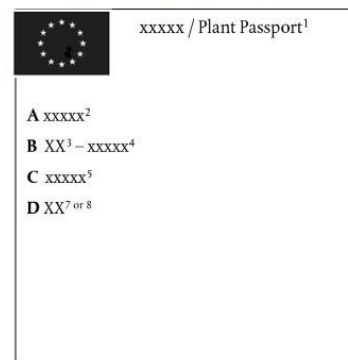
Узимајући у обзир напредак технологије и пословних пракси, шифра за следљивост може бити допуњена референцом на јединствени баркод за следљивост, холограм, чип или други носач података, који је присутан на комерцијалној јединици.

Биљни пасоши за кретање биља и биљних производа унутар заштићених подручја прате исти образац као и стандардни биљни пасоши. Међутим, такви биљни пасоши су означени као „Биљни пасош – ЗП“, након чега следи научно име или шифра одговарајућег карантинског штетног организма заштићеног подручја.

Како би се поједноставио процес службеног обележавања садница, биљни пасоши могу да се комбинују са ознаком за сертификацију. Код такве службене ознаке, биљни пасош се позиционира одмах изнад службене ознаке и има исту ширину као службена ознака.

Пример биљног пасоша приказан је на слици (преузето из анекса Сprovedбене уредбе Европске комисије (ЕУ) бр. 2017/2313 од 13. 12. 2017. којом се прописује образац биљног пасоша за кретање унутар

територије Уније и биљног пасоша за улазак на, и кретање унутар, заштићеног подручја).

Ко издаје биљне пасоше?

Биљне пасоше издају овлашћени субјекти, под надзором надлежног органа. Овлашћени субјекти издају биљни пасош само за биље, биљне производе или друге предмете за које су одговорни. И надлежни орган може да издаје биљни пасош. Државе чланице одређују који ће систем применити.

Који су захтеви за издавање биљног пасоша?

Биљни пасоши се могу издати само ако биље, биљни производи и други предмети испуњавају претходно наведене услове. Да би се потврдила њихова усаглашеност са захтевима, морају се проверити визуелним прегледом и, тамо где је то применљиво, испитивањем.

Могу се прегледати појединачно, или на основу репрезентативног узорка. Преглед такође обухвата амбалажу биља, биљних производа или других предмета.

Преглед извршава овлашћени субјекат. Међутим, и надлежни орган може да изврши преглед. Уколико је потребно проверити околину места производње, такву проверу такође извршава надлежни орган. Надлежни орган такође врши прегледе означених зона.

Ови прегледи се врше у одговарајуће време и узимајући у обзир ризике.

У случају сумње на присуство карантинског штетног организма ЕУ, штетног организма који подлеже хитним мерама или регулисаног некарантинског штетног организма Уније изнад прописане граничне вредности, уз преглед се врши и узорковање и испитивање.

Прегледи се документују, а резултати чувају најмање пет година.

Овлашћење овлашћених субјеката

Надлежни орган може да изда овлашћеним субјектима (оператерима) овлашћење за вршење прегледа и издавање биљних пасоша. За то је потребно да субјекат докаже своју стручност. Он мора да има потребна знања да изврши визуелне прегледе свог биља, биљних производа или других предмета. Мора да има одговарајућа знања о регулисаним штетним организмима. Мора да буде у стању да препозна знакове присуства регулисаних штетних организама, симптоме које они проузрокују и начине за спречавање њиховог ширења.

Оно што је поједнако важно јесте да овлашћени субјекат треба да има успостављен ефикасан систем који обезбеђује следљивост. Овлашћени субјекат коме се достављају биље, биљни производи и други предмети треба да води евиденцију која му омогућава да идентификује, за сваку комерцијалну јединицу биља, биљних производа и других предмета, овлашћени субјекат који му је исте доставио. Овлашћени субјекат који доставља биље, биљне производе и друге предмете треба да води евиденцију која му омогућава да идентификује, за сваку комерцијалну јединицу биља, биљних производа и других предмета, овлашћени субјекат којем је исте доставио.

Овлашћени субјекти би требало да чувају евиденцију о биљним пасошима најмање три године од дана када су испоручили, или им је испоручено, биље, биљни производи и други предмети.

Уз то, овлашћени субјекти који достављају, или којима се достављају биље, биљни производи и други предмети треба да имају

успостављене системе за следљивост или процедуре које омогућавају идентификацију кретања тог биља, биљних производа или других предмета унутар и између сопствених објеката.

Овлашћени субјекти могу да имају успостављене системе за управљање ризиком од штетних организама, које одобрава надлежни орган. Овлашћени субјекти који спроводе одобрени план за управљање ризиком од штетних организама могу да подлежу ређим инспекцијама.

Причвршћивање биљног пасоша

Овлашћени субјекат причвршћује биљне пасоше на комерцијалне јединице биља, биљних производа или других предмета о којима је реч, пре него што се они преместе на територију ЕУ, или унутар неког заштићеног подручја. Тамо где се такво биље, биљни производи или други предмети премештају у пакетима, сноповима или контејнерима, биљни пасош се причвршћује на те пакете, снопове или контејнере.

Замена биљног пасоша

Овлашћени субјекат који је примио комерцијалну јединицу биља, биљних производа или других предмета за које је издат биљни пасош, или надлежни орган који поступа на захтев овлашћеног субјекта, може да изда нови биљни пасош за наведену комерцијалну јединицу, замењујући онај који је за ту комерцијалну јединицу оригинално издат.

Уколико се комерцијална јединица биља, биљних производа или других предмета подели на две или више нових комерцијалних јединица, за сваку нову комерцијалну јединицу која настане из такве поделе треба издати нови биљни пасош. Наравно, замена биљног пасоша се може извршити само уколико биље, биљни производи и други предмети и даље испуњавају одговарајуће услове, а карактеристике биља, биљних производа и других предмета нису промењене.

Поништавање и уклањање биљног пасоша

Уколико услови за издавање биљних пасоша нису испуњени, или више нису испуњени, потребно је поништити биљни пасош и уклонити га са такве комерцијалне јединице. Биљни пасош поништава овлашћени

субјекат, у случајевима када сазна да било који од услова није испуњен. Овлашћени субјекат је обавезан да обавести надлежни орган о поништавању и уклањању биљног пасоша.

Биљне пасоше такође може да поништи и надлежни орган

Службене контроле

Службене контроле овлашћених субјеката врши надлежни орган. У већини држава чланица, овакве контроле врши фитосанитарна инспекција. Службене контроле треба да се заснивају на процени ризика и могу да обухватају и контролу документације и евиденције, контролу следљивости, визуелне прегледе, узорковање, испитивање и друге мере.

Треба имати у виду да су овде представљена актуелна правила, која су на снази од почетка 2022. године. Прописи ЕУ имају своју динамику. Акти се мењају, повлаче, трајно издају, у складу са ситуацијом и као адекватан одговор на нове околности. Режим издавања биљних пасоша у државама чланицама још је у фази припреме. Конкретне спроведбене уредбе Комисије или делегиране уредбе, које предвиђа Уредба 2016/2031 још нису усвојене. Међутим, прва искуства са новим режимом биљних пасоша у ЕУ свакако су позитивна. Заједнички режим за издавање биљних пасоша допринеће напретку пословања у пољопривреди ЕУ, уз истовремену заштиту здравља биља.

**Министарство пољопривреде,
шумарства и водопривреде**

www.minpolj.gov.rs
E-mail: office@minpolj.gov.rs

Управа за заштиту биља
<https://uzb.minpolj.gov.rs/>

Ова публикација објављена је уз помоћ Европске уније. За садржину публикације искључиво је одговоран Weglobal и та садржина не одражава званичне ставове Европске уније.